

Da li smo svi jednaki u pristupu pravdi

Nedeljnik "Vreme", u partnerstvu sa Fondacijom za otvoreno društvo Srbija, organizovao je konferenciju "Razvojne politike Srbije u svetlu Milenijumskih ciljeva UN posle 2015: Da li smo svi jednaki u pristupu pravdi". Prenosimo najinteresantnije delove

Milenijumski ciljevi Ujedinjenih nacija doneti su 2000. godine i zadatak im je bio da do 2015. godine doprinesu iskorenjivanju ekstremnog siromaštva. Sada, kada vreme za ostvarenje tih ciljeva ističe, treba da se donese procena čime UN da prošire svoju agendu. Jedan od predloga je da jednak pristup pravdi uđe u razvojne ciljeve posle 2015. Tim povodom "Vreme" je organizovalo okrugli sto na kom je centralna tema bila da li svi građani Srbije imaju jednak pristup pravdi. Učesnici konferencije bili su Irena Vojačkova Solorano iz Kancelarije Ujedinjenih nacija u Beogradu, Milan Antonijević iz Komiteta pravnika za ljudska prava, Olja Jovičić iz Kancelarije zaštitnika građana, Sandra Orlović iz Fonda za humanitarno pravo (FHP), Marjan Maruna iz organizacije *Civil Rights Defenders* i Dragan Popović iz Centra za praktičnu politiku.

Kada je reč o jednakim mogućnostima svih građana Srbije da pristupe pravdi, Marjan Maruna je istakao da je kod nas situacija takva da imamo dobre zakone, da su oni usklađeni sa međunarodnim standardima, ali se – ne primenjuju: "Mi ovde imamo jedinstvenu situaciju da Ustav građanima garantuje jednak pristup pravdi, a da ne postoji zakon o besplatnoj pravnoj pomoći koji je za to ključan. S druge strane, neformalni sistem besplatne pravne pomoći funkcioniše, jer nju pružaju nevladine organizacije, centri za socijalni rad... To ipak nije dovoljno da podmiri sve potrebe onih kojima je ta vrsta pomoći potrebna."

Po mišljenju Dragana Popovića, glavni problem Srbije je što se ovde na pitanju da li je pristup pravdi ljudsko pravo ili nije sukobljavaju dve škole mišljenja: "O pristupu pravdi besmisleno je govoriti ako nema pravde, a pravde nema ako

nema vladavine prava, dakle, ako nema sistema i ako nema institucija koje rade u interesu građana. Ovde se ne implementira čak ni Zakon o zaštiti lica sa invaliditetom. To znači da u ovoj zemlji desetine hiljada ljudi nemaju ni fizički pristup pravdi jer zgrade sudova i drugih institucija imaju arhitektonske barijere. Kad vi bez tuđe pomoći i ponižavanja, ne možete da dođete do sudnice, o čemu dalje pričamo kada je reč o pristupu pravdi?" Popović je dodao da su obe reforme pravosuđa u Srbiji započete sa dobrim namerama, ali da su na koncu proizvele potpuni haos u kom danas pravosuđe trpi i političke pritiske.

Kancelarija zaštitnika građana radi direktno sa onim građanima kojima je pristup pravdi otežan. Olja Jovičić iz Kancelarije zaštitnika kaže da naš Ustav, osim što garantuje besplatnu pravnu pomoć, zabranjuje diskriminaciju po mnogim osnovama, od socijalnog statusa, etniciteta, roda, pola, pa tako i diskriminacije po osnovu pristupa pravdi: "Ono što je indikativno i što možemo da kažemo iz sopstvenog iskustva u radu sa građanima jeste da nisu samo socijalno ugroženi građani oni kojima je neophodna besplatna pravna pomoć, već da su to sve ranjive grupe. Međutim, Zakon o besplatnoj pravnoj pomoći nije jedini mehanizam da se građanima omogući jednak pristup pravdi, već samo jedan od preduslova za to." Jovičić je dodala da i Kancelarija zaštitnika daje besplatnu pravnu pomoć dajući građanima savete na koji način mogu da ostvare svoja prava. Ona još smatra da pristup pravdi nije samo pristup sudovima, već i davanje pravnih saveta, pomoć prilikom dobijanja ličnih dokumenata, upisa u matične knjige, itd.

Fond za humanitarno pravo najaktivniji je na polju pristupa pravdi žrtava ratnih

zločina: "Što se žrtava ratnih zločina tiče, nažalost, moram da konstatujem da je Srbija na najnižem nivou u čitavom regionu", kaže Sandra Orlović. "Mi moramo da se pozabavimo vrednosnim sadržajem pojma 'pravda', a to ne možemo bez uvida da je Srbija postkonfliktno društvo čije su institucije učestvovala u masovnom kršenju ljudskih prava. Nije isto govoriti o pristupu pravdi u Bugarskoj ili u Srbiji, BiH i na Kosovu." Orlović kaže da, kada je reč o žrtvama ratnih zločina u Srbiji, moramo da imamo u vidu ko su ti ljudi. Prema evidenciji FHP-a, u Srbiji živi više od 20.000 ljudi koji su bili žrtve ratnih zločina. "To nisu samo žrtve u smislu povrede međunarodnog humanitarnog prava, nego i zločina koji su bili u uzročnoj posledičnoj vezi sa onim što se dešavalo u Bosni, na Kosovu itd.", kaže Orlović: "Tu, pre svega, mislim na pripadnike bošnjačke nacionalne manjine u Sandžaku terorisane od strane policije zbog sumnje da pomažu oružane snage u BiH, na prinudno mobilisane srpske izbeglice iz Hrvatske koje su prolazile kroz strahote u kampovima Srpske dobrovoljačke garde... Tu spadaju i državljani Hrvatske i BiH koji su izbegli odatle, danas žive u Srbiji, porodice nestalih, žrtve seksualnog nasilja i mnoge druge kategorije. Sve te osobe su danas u Srbiji apsolutno obespravljene i država Srbija ih ni na koji način pravno ne prepoznaje."

Milan Antonijević smatra da, osim onih koji su uskraćeni za pristup pravdi, treba naglasiti i kategoriju "nekažnjivih": "Jukom je pre dve-tri godine radio istraživanje koje je pokazalo na kojim sve nivoima postoji nekažnjivost. Mi smo pre nekoliko meseci podneli krivičnu prijavu protiv Ministarstva za rad, socijalna i boračka pitanja zbog pokušaja pronevere sredstava namenjenih projektnom finansiranju nevladinih organizacija koje

KLIMAVA JEDNAKOST: Okrugli sto o pristupu pravdi

Foto: M. Miškov

se bave socijalnim potrebama. Po toj krivičnoj prijavi se još ne postupa." Antonijević smatra da fenomen nekažnjivosti obeshrabruje čak i one organizacije civilnog društva koje se bave pravnim pitanjima. Kao još jednu otežavajuću okolnost on navodi dužinu trajanja postupaka pred sudovima, što povlači pitanje poverenja građana u sudove. "Treba postaviti i pitanje odgovornosti sudija koji dovode do toga da Srbija gubi sporove pred Evropskim sudom za ljudska prava u Strazburu. Za njih ne postoji nikakva sankcija, iako upravo oni, svojim presudama dovode kako do kršenja ljudskih prava tako i do toga da država na kraju plaća zbog njihovih grešaka." Kada je reč o kategoriji "nekažnjivih" i "nedodirljivih", Antonijević u nju svrstava i brojna javna preduzeća i institucije sistema. Kao primer navodi slučaj Roma iz nehygienjskog naselja u blizini Belvila, koje zastupa upravo Jukom: "Dakle, 2009, za vreme Univerzijade, neko je oko romskog naselja postavio ogradu koja je pala na trudnicu, stanovnicu tog divljeg naselja. Mi do danas nismo uspeli da dobijemo informaciju ko je naložio postavljanje ograde, koju je instalirao, a pritom nailazimo na brojne opstrukcije."

S obzirom na to da su politički pritisci nekoliko puta pomenuti kao otežavajući faktor za jednak pristup pravdi, bilo je

reči o tome da li je pristup pravdi elementarno ljudsko pravo i da li se ono zbog političkih pritisaka u Srbiji svakodnevno krši. Po mišljenju Dragana Popovića, pristup pravdi nije osnovno ljudsko pravo, ali vladavina prava to jeste. "Svako demokratsko društvo počiva na tri stuba: demokratsko državno uređenje, vladavina prava i zaštita ljudskih prava. Kod nas se sva ta tri stuba klimaju."

Na pitanje da li su nedavni skandal i direktni politički pritisci na ombudsmana Sašu Jankovića otežali rad njegove kancelarije, Olja Jovičić dala je iznenađujuć odgovor: "Naprotiv, sada je veći broj građana koji znaju da naša kancelarija postoji, čemu služi i više nam se obraćaju." Ona je dodala da nema potrebe pristup pravdi poistovećivati samo sa radom sudova: "Svi su tu odgovorni, i organi uprave, državna uprava, lokalne samouprave. Ponekad je ljudima potrebna samo informacija gde treba da odu, na koji šalter, da ostvare svoja prava. Jednak pristup pravdi nije jednak pristup sudovima, nego jednakost pred zakonima."

Zakon o besplatnoj pravnoj pomoći Srbije čeka gotovo celu dekadu. Trebalo je da uđe u proceduru u decembru 2014, ali se to nije dogodilo. Ipak, gotovo svi učesnici okruglog stola zadovoljni su rešenjima aktuelnog nacrtu, počev od toga da se proširuje krug davalaca besplatne

pravne pomoći, do toga da je širok spisak kategorija koje imaju pravo na besplatnu pravnu pomoć. Kada je reč o razlozima zašto toliko dugo Srbija čeka na ovaj zakon, učesnici su istakli da je reč o višegodišnjem kočenju pojedinih grupa koje su želele ekskluzivno pravo da budu pružaoci pomoći.

Irena Vojačkova Solorano obratila se okupljenima, kako bi na kraju dala opštu ocenu i saopštila kakvi su planovi UN posle 2015: "Mnogo je pitanja koja su ovde postavljena, mnogo ih je koja još nisu došla na red, a tu je i velika konfuzija oko toga kako su zakoni implementirani i kako se primenjuju. Zato bi ovakve razgovore trebalo organizovati bar jednom nedeljno. Što se tiče Ujedinjenih nacija, ciljevi posle 2015. godine odnoseće se na održivi razvoj. Ako se do septembra ništa ne promeni, jednak pristup pravdi će se naći među njima i to pod rednim brojem 16. Za sada, on je tu, svet se složio da je važan i njegov tačan naziv glasi 'jednak pristup pravdi za sve'. Sa druge strane, Univerzalna deklaracija UN o ljudskim pravima postavila je ovaj cilj još 1948, kada je usvojena. Srbija, zapravo ondašnja Jugoslavija, jedna je od prvih zemalja koja je promovisala koncept jednakog pristupa pravdi", zaključila je Irena Vojačkova Solorano.

PRIREDILA: J. GLIGORIJEVIĆ